

УКРАЇНСЬКА МОВА

УДК 811.161.2'373.611'367.622.14"10/12"

Сіроштан Т. В.

Запорізький національний університет

ЛЕКСИКО-СЛОВОТВІРНІ ТИПИ АБСТРАКТНИХ ІМЕННИКІВ НА -СТВ(О) В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ XI – XIII СТОЛІТТЯ

Вивчення динаміки лексико-словотвірних типів абстрактних іменників належить до актуальних проблем сучасного мовознавства. У статті з'ясовано походження суфікса -ств(о) як одного з дериваційних засобів абстрактності. На матеріалі давньої русько-української мови проаналізовано особливості творення іменників за допомогою цього форманта. Встановлено, що вже в праслов'янській мові суфікс -ств(о) був продуктивним у відіменному словотворенні абстрактів. Пам'ятки XI–XIII ст. засвідчили зростання продуктивності цього форманта, розширення його дериваційних можливостей.

Ключові слова: абстрактний іменник, суфікс -ств(о), лексико-словотвірний тип, формант, праслов'янська мова, давня русько-українська мова XI–XIII ст.

Постановка проблеми. Абстрактні іменники різноманітні за своєю семантикою. Вони позначають узагальнені ознаки, стани, опредметнені дії, якості, властивості. Такі найменування мають давню історію, оскільки пов'язані зі сприйняттям людиною навколишнього світу, розвитком її мислення, мовлення, її духовним життям, почуттями тощо. Абстракти мають визначений набір дериваційних засобів, серед яких одним із найбільш уживаних є суфікс -ств(о).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній і зарубіжній лінгвістиці суфікс -ств(о) неодноразово був предметом пильної уваги. Широкий огляд його походження та функціонування в сучасних слов'янських мовах вміщено в роботах П. І. Білоусенка [1], Е. М. Ножкиної [5], А. С. Соломіної [6] та інших мовознавців. Однак дотепер залишалися невивченими особливості становлення й розвитку цього форманта в українській мові як одного з дериваційних маркерів абстрактних найменувань.

Постановка завдання. Метою статті є огляд історії та функційних аспектів суфікса -ств(о) в давній русько-українській мові XI–XIII ст., аналіз лексико-словотвірних типів абстрактних іменників, утворених за допомогою цього дериваційного засобу, встановлення ступеня його продуктивності в аналізованій період.

Виклад основного матеріалу. Суфікс -ств(о) виник у праслов'янській мові на основі індоєвропейського форманта -tvo [4, с. 296] як результат приєднання його до прикметникових основ на -sko [7, с. 490]. Він вирізнявся продуктивністю вже в праслов'янській мові, де вільно поєднувався з іменними основами, натомість віддієслівні похідні, за нашими даними, траплялися значно рідше.

Відіменникові утворення з аналізованим формантом становили в дописемний період великий за обсягом масив абстрактів із різноманітною семантикою, а саме: **bratъstvo*, **bratrъstvo* (Sławski I 365) від **bratъ*, **bratrъ*; **děvъstvo* (ЭССЯ 5 23, Sławski III 196) «цнотливість; дівоче життя» (**děva*); **družъstvo* (ЭССЯ 5 137) «товариство, компанія; подвиг» (**drugъ*); **malъženъstvo* (17 180) «шлюб» (**malъžena* / **malъženъ* «подружжя»); **čelovečъstvo*, **čьlovečъstvo* (Sławski II 130) «властивості людини, людська натура» (**čelovekъ*) та інші. Невелика група слів мала значення «особливості характеру, поведінки істоти», наприклад: **kovarъstvo* (12 9) «підступність» (**kovarъ* «підступи; зловмисник»); **možъstvo* (20 164) «мужність, хоробрість» від **možъ*. Кілька абстрактів цього типу називали часові поняття, періоди життя людини: **dětъstvo* (ЭССЯ 5 17, Sławski

III 175) «дитинство» від **děti*, **děty*; **děvstvo* (ЭССЯ 5 23) «дівоцтво» (**děva*); **moldenčstvo*, **moldenstvo* (19 154) «дитинство, молодість» мотивується іменною основою **molden-* або іменником **moldenьсь*; **moldьčstvo* (183) «молодість» (**moldьсь*); **otъročstvo* (38 120) від **otъrokъ* «наймит, хлопець». Помітно виокремлюється невелика група десубстантивів на позначення роду занять, професії, постійної діяльності людини, наприклад: **čarodejstvo* (4 24) «чаклунство, ворожіння» мотивується назвою особи **čarodejъ* (утім, деякі вчені вважають його композитно-суфіксальним утворенням [3, с. 68]); **kovarstvo* (12 9) «ковальське ремесло» (**kovarъ* «коваль»); **lovьčstvo* (16, 117) «мисливське товариство; полювання» від **lovьсь* «мисливець, ловець»; **ovьčarstvo* (39 213) «заняття вівчара, вівчарство» від **ovьčarъ* «пастух, вівчар» тощо.

Деад'ективи зі значенням узагальненої ознаки, що характеризувала людину чи її життя, об'єкти довколишнього світу представлені такими дериватами: **bogatstvo* (ЭССЯ 2 158) «багатство; велика кількість» (**bogatъ*); **lětnьstvo* (15 25) «довір'я, дружба; доброта, привітність, краса» (**lětnьь* «близький, любовний, дружній, прекрасний»); **človečьnьstvo*, **čьlovečьnьstvo* (Sławski II 130) «властивості людини, людська натура» (**človečьnь*) тощо. Серед аналізованих дериватів виокремлюється група назв рис характеру, особливостей поведінки людини, а саме: **bujьstvo* (ЭССЯ 3 86, Sławski I 441) «нерозумність, безумство; буйство; сміливість» (**bujь* «нерозумний, безумний»); **lenivьstvo* (ЭССЯ 14 205) «лінивість; лінь, повільність, неповороткість» від **lenivь(jь)*; **naglnьstvo* (22 205) «необачність; запальність; гнів» від **naglnь(jь)* «швидкий, несподіваний» та інші. Різноманітні реалії тогочасного суспільного життя також творилися за допомогою аналізованого форманта від прикметникових основ: **korl'evьstvo* (11 81) «королівська влада, сан» (**korl'evь*); **materinьstvo* (17 180) «материнство; природна властивість і роль жінки; стан, становище жінки» (**materinь*); **otьcevьstvo* (39 168) «батьківство, батьківське становище або батьківське ставлення» (**otьcevь*) тощо.

Віддієслівні похідні назви опредметненої дії на **-ств(о)**, за нашими спостереженнями, траплялися в праслов'янській мові рідше, наприклад: **čuvьstvo* (ЭССЯ 4 137, Sławski II 298) «відчуття; здатність відчувати; розуміння» (**čuti*); **l'ubьstvo* (ЭССЯ 15 188) «любов, любовні стосунки» від **l'ubiti*; **mytarьstvo* (21 75) «митарство, збір податків; поневіряння» мотивується дієсловом

**mytariti* «приймати мито; обдурювати; переживати, відчувати негаразди».

Отже, у праслов'янську добу накреслилися основні функції суфікса **-ств(о)** та певні закономірності в сполучуваності із твірними основами. Подальша історія цього дериваційного засобу в давній русько-українській мові XI–XIII ст. фіксує зростання продуктивності форманта, розширення його словотворчих функцій.

1. Найбільшу за обсягом групу абстрактів давньокиївської доби, за нашими даними, становили **десубстантиви**.

1.1. Продуктивний лексико-словотвірний тип становили найменування роду занять, професії, постійної діяльності людини, а також її чину, посади, мотивовані відповідними назвами осіб, наприклад: *изгнань от патриарьства* (XI/XIII–XIV ХА 24), *патриарьство* (XI/XIV СДЯ VI 360) «перебування в сані патріарха»; *воиньство* (XI/XIII–XIV I 465) «військова служба; військове звання, чин»; *єпискоупьство* (XI/XIII–XIV III 215), *єпископство* (XII СДЯ III 213, СлРЯ V 54), *пискоупьство* (XII–XIII СДЯ VI 397) «сан, посада єпископа»; *апостольство* (XI СлРЯ I 43) «звання і діяльність апостола»; *купечество, купьчство* (XI VIII 127) «торгівля; діяльність купця»; *купьство* (XI–XII VIII 134) «торгівля»; *вльиьство* (XII СДЯ II 166) «чаклування»; *дигаконьство* (XII 472) «посада або звання диякона»; *игуменьство* (XII III 446) «сан ігумена»; *мнишьство* (XII IV 554) «чернецтво, чернече життя» (*мнихъ*); *древодѣльство* (XII–XIII III 81) «робота з деревиною, обробка деревини» (*древодѣль* «тесля, столяр; майстер з обробки деревини»); *кральство* (XIII/1594 СлРЯ VIII 11) «влада, правління короля» тощо.

1.2. Окрема група іменників позначала особливості характеру, поведінки істоти, її психічні відчуття, фізичні характеристики. Тут збереглися нечисленні праслов'янські утворення, наприклад: *дѣвство ѿѣло ксть* (1156/XIII Кир 62), *дѣвьство* (1056 Ср I 782, СДЯ III 149) «цнотливість»; *дивень же бѣ w величствѣ тѣла и моужьства* (XI/XIII–XIV ХА 12), *моужьство* (XII СДЯ V 41) «мужність»; *еже инѣмь оуродьство мнисѣ* (XI/XV СлІл 43) від *оуродъ*; *коварьство* (XI/XIII–XIV СДЯ IV 231) «розсудливість, розум, лукавство». До новотворів цього лексико-словотвірного типу належать, за нашими спостереженнями, такі субстантиви: *гладьство* (1076 II 327) «ненаситність, жадібність»; *блоудьство* (XIII I 238) «розпушта» та інші. У словотвірній структурі іменників *зълбство, злбьство* (1096 СлРЯ VI 18) «злостивість» (*зълоба*); *богазньство* (XII–XIII СДЯ I 300)

«те саме, що *богаюнь*»; *дѣянство, дѣанство* (XII Ср I 800) від *дѣяние* «те саме» – суфікс **-ств(о)** виявляється надлишковим.

Словотвірне значення «риси характеру, особливості поведінки людини» передавалося в розгляданий період також за допомогою конфіксальних морфем із другим компонентом **-ств(о)**, наприклад: за *безочство кго вѣставъ дастъ кмоу кюко трѣбоукть* (1056 ОЄ 59), пор. *безочство* (1406 СДЯ I 132) «безсоромність»; *безпечальство* (XII–XIII СДЯ I 133) «незворушність, безпристрасність»; *безбоязньство* (XII СлРЯ I 94) «безстрашність»; *безбожество* (XII I 93) «невіра в бога, відсутність істинної (християнської) віри».

Книжний характер мови більшості пам'яток досліджуваного періоду зумовив використання значної кількості композитно-суфіксальних абстрактів на **-ств(о)**, мовознавці підкреслюють високу продуктивність цього форманта під час творення складних слів [3, с. 68], наприклад: *вседѣйство* (1096 СлРЯ III 119) «підступність»; *благодравство* (XII СДЯ I 190) «покірність, гречність»; *благомоужество* (XII I 190) «мужність, хоробрість»; *моужеженество* (XII–XIII V 37) «жіночність, подібність до жінки»; *злокозньство* (XII/XV СлРЯ VI 25) «підступи, підступність, хитрощі»; *зловѣрство* (XII VI 19) «те саме».

1.3. Досить виразний лексико-словотвірний тип становили назви різноманітних станів, у яких перебуває або може перебувати людина, або станів навколишнього середовища, суспільства. У розгляданих джерелах давньої русько-української мови віднаходимо іменники, властиві праслов'янській добі, наприклад: *малженство, малженьство* (XI СлРЯ IX 14) «шлюб». Новотворами цього періоду виявилися, за нашими спостереженнями, такі похідні: *приязньство имѣкте ли къ мнѣ* (XII–XIII ЖБГ 46); *гоубительство* (XI/XIII–XIV СДЯ II 403) «гибель, мор»; *отъчество* (XII–XIII СДЯ VI 314) «власивості Бога-Отця»; *женишьство* (XII–XIII III 247) «стан очікування нареченого»; *главство* (XII–XIII СлРЯ IV 24) «першість; обраність»; *изгойство* (XII/XVII–XVIII VI 138) «стан, становище вигнанця»; *вдовъство* (XIII СДЯ II 265) «вдівство».

Серед композитно-суфіксальних дериватів аналізоване словотвірне значення мають такі іменники: *доброродство* (1073 Ср I 679, СДЯ III 12) «знатність, шляхетне походження» (*добрыи родъ*); *вседержительство, вседѣрьжительство* (1096 СлРЯ III 119) «всемогутність, повнота влади»; *единовластьство* (до 1200 Ср I 811) та інше.

Конфіксальним способом утворені численні іменники, наприклад: *безоупованство* (XII–XIII СДЯ I 146) «відсутність надії, безнадійність»; *безбожество* (XII I 110); *безмілвство* (XIII 127) «мовчання, спокій»; *безъсмертьство* (XIII 144) «безсмертя» тощо. Такі назви вживаються в досліджуваних пам'ятках паралельно з конфіксальними похідними на **-ие**. В окремих випадках ці суфікси використовуються в слові одночасно й утворювали самостійний формант [1], наприклад: *поноси невѣрствию ихі и жестосрьдию* (1056 ОЄ 55) від *вѣра*; *безначальствик* (XI/XIII–XIV СДЯ I 131) «безвладдя» (*начало*).

1.4. Лексико-словотвірний тип іменників на позначення часових понять, періодів життя людини продовжує функціонувати від праслов'янської мови, проте новотворів, за нашими спостереженнями, не трапляється: *дѣтство* (XIV СДЯ III 169) «дитинство»; *дѣвство* (1056 Ср I 782) «дівоче життя» від *дѣва*; *младенство* (XII/XIV СДЯ IV 549) «дитинство».

1.5. Найменування явищ суспільного життя: *головничество* (1016/1280 II 349) «відшкодування за вбивство родичам убитого» (*головникъ*); *владычество* (1076 I 441) «владицтво, верховна влада»; *варварство* (XII 372) «варварство»; *главство* (XII–XIII 321) «головне»; *нравство* (XII–XIII V 438) «звичай»; *грабительство* (к. XIII/ок. 1425 II 376) «грабіж» (*грабитель*).

Пор. композитно-суфіксальні абстракти: *правосудство* (XII–XIII VII 443) «справедливий суд».

1.6. В українській мові XI–XIII ст., за нашими даними, набули поширення найменування ідеологічних течій, релігійних вчень на **-ств(о)** за назвами осіб, наприклад: *кретичество и складаніе басньныхъ вѣръ* (XI/XIII–XIV ХА 28), *кретичество* (XI/XIII–XIV СДЯ III 218); *кръстьянство* (XI/1296 IV 315) «християнське віровчення» (*кръстьянь*); *иудѣиство* (XII 182) «іудаїзм, іудейська релігія»; *клиньство* (XII III 209) «язичництво в його античній формі» та інші.

2. Відприкметникових похідних з абстрактною семантикою на **-ств(о)** в досліджуваних джерелах давньої русько-української мови виявилося значно менше.

2.1. Лексико-словотвірний тип найменувань узагальною ознакою, властивості, якості, який представлений в українській мові XI–XIII ст. такими дериватами: *въ двѣ кствѣ бжѣство и чловѣчество ба* (Ізб 1076 208); *яже соуть теплота и стоуденство соуюю и мокро* (XI/XIII–XIV ХА 66); *ли роботою, или оубожествомъ, или како хотяци* (1156/XIII Кир 39);

вѣсочѣство (1073 Ср I 453) «висота» від **вѣсокий**; **достоинѣство** (1073 Ср I 715, СДЯ III 69) «позитивна якість» (*достоини*); **величѣство** (XI СДЯ I 388) «величина; величність, гідність»; **младѣство** (XI/XIII–XIV IV 551) «дитинство; молодість»; **кисельство, кысѣльство** (XII СлРЯ VII 137) «гострий або кислий смак».

2.2. Назви рис характеру, почуттів, особливостей поведінки людини утворювали досить виразну групу слів, а саме: **штѣ шбѣгданита и пианѣства** (Ізб 1076 223), **пьянѣство** (1076 СДЯ VI 408) «п'яцтво» (*пьяни*); **моужа храборѣствомъ изимаѣвъ** (XI/XIII–XIV ХА 48); **лакомѣство** (1076 СДЯ IV 387) «обжерливість», пор. **лакомѣство** (1076 Ср II 6) «хтивість» від **лакомѣти**; **бѣиеньѣство** (1076 СДЯ I 369, Ср I 223), пор. **бѣишьѣство** (XII СДЯ I 369, Ср I 223) «безумство»; **вѣсочѣство** (XI/XIII–XIV СДЯ II 255) «гордість»; **искрънѣство** (XI/XIII–XIV IV 170) «щирість, щиросердість»; **боуиѣство** (XII I 324) «хвастоші, зарозумілість»; **моудрѣство** (XII–XIII СДЯ V 35) «мудрість, розум»; **жесточѣство** (1296 III 253) «суворість»; **несытовѣство** (XIII/XIV V 374) «жадібність, ненажерливість» (*несыти*); **ворожѣство** (к. XIII/ок. 1425 I 476) «ворожість» (*ворожи* або *ворогъ*) та інше.

2.3. Невелика група слів, мотивованих прикметниками, позначала явища навколишнього світу, стан суспільства, наприклад: **всего міра богатѣство събрано** (Ізб 1076 185), **богатѣство** (1076 СДЯ I 251) «багатство, великі статки» (*богати*); **празднѣствомъ почтоша ихъ** (XI/XIII–XIV ХА 71), **празднѣство** (XI/XIV СДЯ VII 471), **празднѣство** (к. XIII/ок. 1425 475) «свято, торжество» (*праздни*); **позднѣство** (XII 571) «пізній час» тощо.

3. Із дієслівними основами суфікс **-ств(о)** в слов'янських мовах утворює «назви дії, близької до поняття стану» [2, с. 150]. Такі іменники виявилися досить поширеними в давній русько-українській мові.

3.1. Більшість із них позначала особливості поведінки, вчинків людини, здійснені нею дії, наприклад: **оу себе кладоутъ дѣти спѣче, и оугнетають, оубиѣство ли кѣсть?** (1156/XIII Кир 58) від **оубити**; **дѣиѣство** (1076 СДЯ III 153) «заняття якоюсь справою»; **бѣгѣство** (XII/XVI СлРЯ I 86) «втеча», пор. **бѣѣство** (XI Ср I 221, СДЯ I 367) від **бѣѣти**; **Ащѣ кто не бываль во многихъ бедахъ ... нѣѣсть в немъ вѣжѣства** (XIII/XVII ДЗ 68) від **вѣдати** тощо.

У словотвірній структурі окремих деривативів простежується похідний формант **-тельств(о)**, наприклад: **кто оукрадетъ ... да не придетъ**

въ чистительѣство (1156/XIII Кир 46) від **чистити**; **и мчѣльствомъ и неправедно и незаконно црѣтовавъшимъ** (XI/XIII–XIV ХА 71), **моучительѣство** (XI/XIII–XIV СДЯ V 50) «тиранія, деспотизм» (*моучити*); **се приде въ свѣдитѣльѣство да свѣдитѣльѣствоуютъ о свѣтѣ да вси вѣроу имоутъ** (1283 ЄЄ 41) від **вѣдати**.

Поширеними були композитно-суфіксальні утворення із зазначеною семантикою: **оубиѣство начѣнни братооубиѣство** (XI/XIII–XIV ХА 32), **братооубиѣство** (XI/XII СДЯ I 310) «вбивство брата»; **доброчинѣство** (1096 Ср I 681); **злодѣиѣство** (1096 СлРЯ VI 21, СДЯ III 416) «злodianня, злочин»; **благочинѣство** (XII–XIII СДЯ I 215) «дотримання встановлених правил»; **доушегоубѣство** (XII/XIV III 108), **душегубѣство** (XII/XV–XVI СлРЯ IV 389) «вбивство, позбавлення життя; душегубство» та інші.

Пор. також конфіксальні похідні: **За поуцѣнаго къ времени от жены по невѣжѣствоу посагъшия** (1156/XIII Кир 49), **невѣжѣство** (XII СДЯ V 243) «незнання, необізнаність» (*не вѣдати*); **снѣге и вѣрнѣге послуиѣство приведемъ о тебѣ** (XI/XV СлІл 43), **послуиѣство** (XII СДЯ VII 256) «свідчення на суді; послух, покора» (*слушати*); **поѣздѣство** (к. XIII/ок. 1425 VII 419) «об'їзд земель для збору податків» (*ѣздити*).

3.2. Траплялися в досліджуваних джерелах віддієслівні найменування роду занять, професії за назвою відповідної дії, наприклад: **имѣи въ себе врачѣство безмѣздноѣ** (XII–XIII ЖБГ 56), **врачѣство** (1097 СлРЯ III 103), **врачѣство** (XI/XII СДЯ I 487) «лікування, зцілення недугів, виправлення вад» (*врачевати*); **вѣдѣство** (XIII Ср I 480) «чаклування» (*вѣдати*). Пор. композитно-суфіксальний іменник: **ибо земночѣство кгоуптяне преже... обрѣтъше** (XI/XIII–XIV ХА 55).

3.3. Кілька найменувань почуттів, емоцій особи не утворювали в давній русько-українській мові виразний лексико-словотвірний тип: **любѣство** (XI/XVI СлРЯ VIII 340), **любѣство** (до 1200 Ср II 91) «почуття прихильності, любові» (*любити*); **опальѣство** (1296 СДЯ VI 134) «лють, гнів» (*опалити* «обпалити») тощо.

Висновки і пропозиції. Досліджений матеріал дає підстави стверджувати, що основні функції суфікса **-ств(о)** почали формуватися вже в праслов'янську добу. Широке коло твірних основ, з якими він поєднувався, дало можливість для розвитку численних лексико-словотвірних типів у подальших періодах. Джерела XI–XIII ст. зафіксували значну кількість десубстантивів на позначення роду занять, професії за назвою особи,

особливостей характеру, поведінки людини, найменувань станів істоти та докільця тощо. Відприкметникові похідні називали переважно узагальнену ознаку та риси характеру, якості людини. Девербативи на позначення предметної дії, стану суттєво поповнилися новотворами, порів-

няно з праслов'янською мовою. Припускаємо, що з XIV ст. продовжилися процеси остаточного встановлення функцій суфікса -ств(о), у зв'язку з чим перспективним видається дослідження словотвірної структури абстрактів із цим формантом у середньо- та новоукраїнській мові.

Умовні скорочення назв джерел:

ДЗ – Слово Даниїла Заточника по редакціям XII і XIII вв. и их переделкам / подгот. к печати Н. Н. Зарубин. Л.: Изд-во АН СССР, 1932. XVI, 166 с.

ЄЄ – Євсевієве Євангеліє: наукове видання. Пам'ятки української мови XIII ст., Серія канонічної літератури / Відп. ред. В. В. Німчук. К.: Київський славістичний університет, 2001. 320 с.

ЖБГ – Съказание и страсть и похвала ... Бориса и Глѣба. Успенский сборник XII–XIII вв. / Изд. подгот. О. А. Князевская, В. Г. Демьянов, М. В. Ляпон; под ред. С. И. Коткова. М.: Наука, 1971. С. 43–58.

Ізб 1076 – Изборник 1076 года / Под ред. С. И. Коткова. М.: Наука, 1965. 1091 с.

Кир – Вопросы Кирика, Саввы, Илии с ответами Нифонта, епископа новгородского и других иерархических лиц, 1130–1156 гг., сп. XIII ст. Памятники древнерусского канонического права. Спб., 1880. Ч. 1. С. 21–62.

СДЯ – Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.) / гл. ред. Р. И. Аванесов. М.: Русский язык, 1998–2008. Т. 1–7.

СлІл – «Слово о законі і благодаті» митрополита київського Іларіона середини XI ст. у списку XV ст. Німчук В. В. Хрестоматія з історії української мови X–XIII ст. Житомир: «Полісся», 2015. С. 39–45.

СлРЯ – Словарь русского языка XI–XVII вв. М.: Наука, 1975–2008. Вып. 1–28.

Ср – Срезневский И. И. Материалы для словаря древнерусского языка. Спб., 1893–1912. Т.1–3.

ХА – Книгы временыа и вбразныа Гевурги мниха / Истринъ В. М. Хроника Георгія Амартола въ древнемъ славянорусскомъ переводѣ: текстъ, изслѣдование и словарь. Т. 1: Текстъ. Петроградъ, 1920. 612 с.

ЭССЯ – Этимологический словарь славянских языков: праславянский лексический фонд / Под ред. О. Н. Трубачева. Вып. 1–39. М.: Наука, 1974–2014.

Ślawski – Ślawski F. Słownik prasłowian'ski. Wrocław. Warszawa. Krakow. Gdan'sk. Т. 1–3. 1974–1979.

Список літератури:

1. Білоусенко П. І. Питання словотвірної потенції і реалізації формантів (на матеріалі суфіксів -ик та -ство). Нова філологія. 2000. № 1(9). С. 135–155.

2. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / За ред. О. С. Мельничука. К.: Наукова думка, 1966. 596 с.

3. Ліпич В. М. Нариси з історії українського словотворення (компаративно-суфіксальна деривація іменників української мови XI–XVIII ст.). Донецьк, 2007. 158 с.

4. Мейє А. Общеславянский язык. М.: Изд-во иностранной литературы, 1951. 491 с.

5. Ножкина Э. М. Значение имен существительных с суффиксом -ство в древнерусском языке. Вопросы русского языкознания. Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1961. С. 31–50.

6. Соломина А. С. Имена существительные с суффиксом -ство (ствие) в древнерусском языке XI–XII вв. и в современном русском языке: автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Алма-Ата, 1970. 20 с.

7. Vondrak W. Vergleichend slavische Grammatik. Göttingen, 1924. XVIII. 724 s.

ЛЕКСИКО-СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТИПЫ АБСТРАКТНЫХ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ НА -СТВ(О) В УКРАИНСКОМ ЯЗЫКЕ XI – XIII ВЕКОВ

Изучение динамики лексико-словообразовательных типов абстрактных существительных относится к актуальным проблемам современного языкознания. В статье выяснено происхождение суффикса -ств(о) как одного из деривационных средств абстрактности. На материале древнего русско-украинского языка проанализированы особенности образования существительных с помощью этого форманта. Установлено, что уже в праславянском языке суффикс -ств(о) был продуктивным в отыменном словообразовании абстрактных. Памятники XI – XIII вв. засвидетельствовали рост производительности этого форманта, расширение его деривационных возможностей.

Ключевые слова: абстрактное существительное, суффикс -ств(о), лексико-словообразовательный тип, формант, праславянский язык, древний русско-украинский язык XI–XIII вв.

**LEXICAL AND WORD-FORMING TYPES OF ABSTRACT NOUNS WITH SUFFIX -CTB(O)
IN NEW UKRAINIAN LANGUAGE OF THE XI – XIII CENTURIES**

The study of the dynamics of lexical and word-building types of abstract nouns is one of the topical problems of modern linguistics. The article clarifies the origin of the suffix -ctb(o) as one of the derivative resources of abstraction. On the material of the Ancient Russian-Ukrainian language the peculiarities of the word-forming of nouns with abstract meaning with the help of formant -ctb(o) were analyzed. It was established that already in the Old Slavonic language this suffix was productive in substantive and adjectives word-formation. Monuments of the XI–XIII centuries have shown growth of productivity of this formant, expansion of its derivational possibilities.

Key words: *abstract noun, suffix -ctb(o), lexical and word-building type, formant, Old Slavonic language, Ancient Russian-Ukrainian language of the XI–XIII centuries.*